

א שטיקל שפת אמת

על הדף

מסכת עירובין - דף ט

בתוס' ד"ה תוך הפתח. לאו משום דנחשז כמזוי צפני עמלו כו'. (ט, א)

ולא סיימו אלא מאי טעמא¹, ומשמע דחשוב כמבוי אחד, והלחי הב' שמעמיד עתה מתיר כל המבוי, ומבטל שם לחי מן הלחי הראשונה².

אבל קשה, דהא אמרינן בסמוך דכל הלחיים העומדין תוך ג' לדידן, ולרבן שמעון בן גמליאל תוך ד', חשובין כלחי אחת, אם כן גם הכא דעל כרחק תוך ג' להפתח מעמיד הלחי ושוב אסור להשתמש נגד הראשונה³.

ואמת דצריך עיון בעיקר הדין הנ"ל דבסמוך, כיון דלבוד להחמיר לא אמרינן⁴ [כמ"ש הרא"ש בסוכה (פ"א סי' ל"ג)⁵, ובטור (סי' תרל"ב), ובדרכי משה (סי' תק"ב)⁶. אך המגן אברהם שם (סי' תק"ב סק"ט) השיג עליו והקשה גם כן מהא דהכא כנ"ל⁷, ע"ש⁸. וגם בשו"ע השמיטו כל הדין ומכל מקום הא ברייתא וגמ' מפורשת הוא. ואף על גב דאנן קיימא לן כרבא דבין לחיים מותר, מכל מקום נפקא מינה נמי לדידן בפתוח לכרמלית וברחב ד', דגם לחי הסמוכה לה תוך ג' מיתסרה.

מיהו בתוס' כאן נראה לי לפרש, דמעמיד הלחי עתה לרוחב המבוי, ועל לחי הראשונה סומך לחי זו לרוחב חלל הפתח, ובכהאי גוונא אתי שפיר⁹:

¹ פירוש: התוס' התחיל לבאר הטעם שחלל הפתח צריך לחי לעצמו כדי להתיר לטלטל בו ולא די בלחי הנמצא ביצידו הפנימי הפונה למבוי, וכתב, שאין הטעם משום שחלל הפתח נחשב כמבוי בפני עצמו, אבל התוס' לא סיים, מה כן הטעם שצריך לחי.

² וכעין זה כתב הרשב"א ז"ל: והאמר רב חנן בר רבא אמר רב תוך הפתח אף על פי שאין בו ארבעה על ארבעה צריך לחי אחר להתירו. ואף על גב דאמר' איזהו מבוי שניתר בלחי וקורה כל שארכו יותר על רחבו וכל שבתיים וחצרות פתוחות לתוכו, הכא שאני דאף זה מכלל המבוי הוא ואינו מבוי בפני עצמו ממש, ועוד שהלחי החיצון מתיר את הכל שלא תאמר שהפתח מתיר מה שלפנים והלחי מתיר את הפתח אלא הלחי מתיר את הכל.

³ פירוש: כיון אין להעמיד את הלחי אלא בתוך שלשה טפחים מן המבוי שהוא מתיר, מה הועיל בזה שהעמיד עוד לחי אחר בשביל להתיר את פתח המבוי, כיון שאותו לחי הוא בתוך שלשה טפחים לפתח הרי נעשה מדין לבוד כלחי ארוך וכחלק מהלחי הקיים, ושוב אין אותו לחי מתיר את הבוי אלא מחודו הפנימי ולפנים, ונמצא שפתח המבוי עצמו לא הותר על ידי אותו הלחי.

⁴ ובאמת עי' בחידושי הרשב"א לקמן דף טז ב' ד"ה אי שהוכיח מסוגייתנו שאומרינן לבוד להחמיר, וז"ל שם אחר שנו"נ בדברי הגמרא שם: **אח"כ חזרתי וראיתי דאפילו להחמיר אמרינן לבוד במבוי שרצפו בלחיים** (ט ב') ולפיכך התירוץ הראשון עיקר. וע"ע בשפת אמת לקמן דף עו א' ד"ה לימא. וע"ע באריכות בשפת אמת מסכת סוכה דף יז א' בתוס' ד"ה אלו.

⁵ ז"ל שם: ואם יש סכך פסול שני טפחים וסכך פסול שני טפחים ואור פחות משלשה מפסיק, יש להסתפק אם שני הפסולין מצטרפין לפסול את הסוכה, מי אמרינן כיון דאור מפסיק ביניהם לא מצטרפין, או דלמא כיון דאין באור ג' מצטרפין. ומיהו אם אין בפסולין ד', ואור פחות מג' מפסיק, אין האור משלימו ל' שנאמר **שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד, דלא אמרינן לבוד להחמיר**. וכן כתב התוספות מסכת סוכה דף יז א' ד"ה אילו, וז"ל: ומיהו היכא דליכא בפסולין ד' ואור פחות מג' מפסיק ביניהם אין האור משלימו לארבעה במה שחושבו כסתום מחמת לבוד **דלא אמרינן לבוד להחמיר**.

⁶ דבריו שם קאי אדברי בית יוסף שכתב אדברי הטור, וז"ל: ומ"ש על וכן פוריא ודוקא כשהדפנות מחוברות וכו'. כן כתבו התוספות והרא"ש שם ומשמע מדברי התוספות שאע"פ שיש להן מחיצות אם אינן מגיעות לארץ מותר ומיהו כשמגיעות פחות משלשה טפחים סמוך לקרקע נראה דכנוגעים בקרקע דמו **דכל פחות משלשה טפחים לבוד דמי**. ועל זה כתב הדרכי משה: ואין דבריו נראים **דלא אמרינן לבוד להחמיר אלא להקל** וכן כתב הרא"ש בפרק קמא דסוכה (סי' לג) וכן הוא שם בגמרא (יח א) והוא לקמן סוף סימן תרל"ב אלא ודאי בפחות משלשה סמוך לארץ שרי.

⁷ והנני להעתיק משם מה שנוגע לסוגייתנו: והבית יוסף כתב כשמגיע פחות מג' לארץ לבוד דמי, ואין נראה דלא אמרינן לבוד להחמיר כמו שכתב הטור סוף סי' תרל"ב והרא"ש שם, וכן הוא בגמרא פ"ק דסוכה עד כאן לשון דרכי משה ולי צ"ע וכן משמע בעירובין דף ט' ע"ב דאמרינן לבוד להחמיר גבי לחיים, עיין שם.

⁸ עי' ביד דוד (ד"ה רב אשי) שהאריך לתרץ קושיא זו, בטוב טעם ודעת. וע"ע בקרבן נתנאל על הרא"ש שם במסכת סוכה, סי' לג, אות ת', ומה שהעיר על דבריו, בהערות להגרי"ש אלישיב מס' סוכה דף יח א'. ובערוך לנר מסכת סוכה דף יח א' ד"ה מאי טעמא. וע"ע בקהילות יעקב מסכת סוכה סי' יב, אות ב' ד"ה ובילדותו כתבתי לתרץ.

⁹ עי' בספר 'אשד נחלים' שהאריך להסביר את דברי השפת אמת כאן [עם ציורים], ותמצא נחת.